

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/338009951>

İklim Değişikliğinin Turizme Muhtemel Etkilerinin Analizi

Conference Paper · December 2010

CITATION

1

READS

1,890

4 authors, including:

Bayram Şahin

Balıkesir University

90 PUBLICATIONS 221 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Göksel KEMAL Girgin

Balıkesir University

41 PUBLICATIONS 228 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

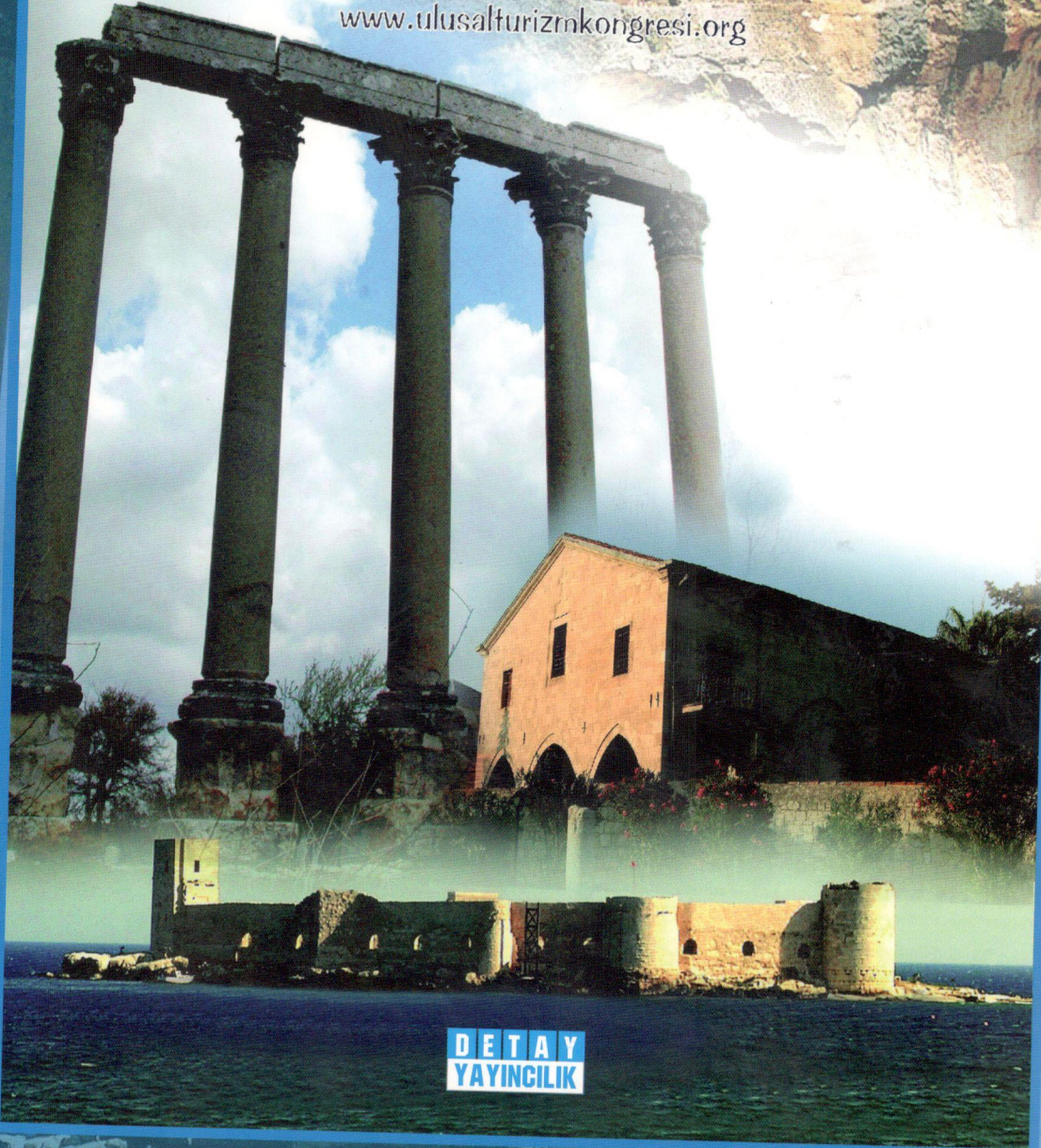
Mersin Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO

10. ULUSAL TURİZM KONGRESİ

21 - 24 Ekim 2009, MERSİN

www.ulusalturizmkongresi.org

DETAY
YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	Ertuğrul GÜNAY (TC Kültür ve Turizm Bakanı)	i
ÖNSÖZ	Hüseyin AKSOY (Mersin Valisi)	v
ÖNSÖZ	Prof. Dr. K. Suha AYDIN (Mersin Üniversitesi Rektörü)	vii
ÖNSÖZ	Prof. Dr. A. Celil ÇAKICI (Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO Md.)	xi
	Düzenleme Kurulu	xiii
	Bilim Kurulu	xiv
	Ulusal Turizm Kongreleri Tarihçesi	xvii
	İçindekiler	xxi

O: Oturum, S: Salon, S: Bildiri sırası

#	OSS	Bildiri Adı	Sayfa
		22 Ekim 2009, Perşembe, 1.Paralel Oturum, 11:45-13:00	
1	1A1	İş Başvuru Formlarında Ayrımcılık: Akdeniz Bölgesi Otellerinin İş Başvuru Formlarının İçerik Analizi Doç. Dr.Mehmet Yeşiltaş, Ars.Gör. Rahman Temizkan	1
2	1A2	Turizm İşletmelerinde Rekabet Stratejileri ve İş Mükemmelliği Y. Doç. Dr. Fevzi Er	13
3	1A3	Konaklama İşletmelerinin Ekonomik Kriz Döneminde Uyguladıkları Krizle Mücadele Stratejilerinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma Yrd.Doç.Dr.Emel Bahar, Dr. Feridun Kaya, Ferah Keklik	27
4	1A4	Örgütsel Öğrenme ve Uluslararası İşbirliği Projeleri: AB Leonardo Da Vinci ECVET TC Net Projesi Örneği Yrd. Doç. Dr. Ali Şükrü Çetinkaya	37
5	1B1	Türkiye'nin Tanıtım Stratejilerinin Dizi ve Film Teşvikli Turizmi Açısından Değerlendirilmesi Yrd. Doç. Dr. R. Pars Şahbaz	49
6	1B2	Web Tabanlı Destinasyon Pazarlaması: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri Web sitelerinin Değerlendirilmesi Yrd. Doç. Dr. Ali Yaylı, Öğr. Gör. Murat Bayram	61
7	1B3	Destinasyon Yönetimi ve Pazarlaması Açısından Yerel Halkın Tutumlarının Tespiti Y. Doç.Dr.Mehmet Cihan Yavuz, Yasemin Akgöl	73

8	1B4	Pazarlama Odaklı Halkla İlişkiler Yoluyla Destinasyon Pazarlaması: Efes Antik Kenti Proje Örneği İkbal Seymen, Melahat Kayserili, H.Dilara Akkaymak, Çiğdem Özcan, Gizem Manalp, Y.Doç.Dr.Necip Serdar Sever	87
9	1C1	Nemrut Dağı (Adıyaman) ve Civarının Eko-turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi Yrd. Doç. Dr. Kamile Gülüm, Araş. Gör. Fatma Torun	111
10	1C2	Kırsal Kalkınma Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Desteği: Beypazarı Örneği Azade Özlem Çalık	125
11	1C3	Avrupa Birliği Rekabet Politikası Çerçevesinde Avrupalı Tur Operatörlerinin Büyüme Süreci ve Uluslararası Turizme Etkileri: TUİ AG-Thomas Cook 2007-2008 Öğr. Gör. Mustafa Doğan, Öğr. Gör. Erkan Bil	137
12	1C4	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Eko-turizm Uygulamaları Efsun Salel, Yılbay Geceyatmaz	149
13	1D1	E-Turizm Kavramı ve Otel İşletmelerine Yansımaları Dr. Didar Büyüker İşler	159
14	1D2	Çevrimiçi Turizm Web Sitelerinin Son Kullanıcı Açısından Karşılaştırılması Öğr. Gör. Dilek Karahoca, Doç. Dr. Adem Karahoca	187
15	1D3	İnternetin Turizm Sektörüne Etkileri İlknur Çevik	205
16	1D4	Konaklama İşletmelerinde Bilgi Yönetimi Uygulamaları Y. Doç. Dr. Emel Bahar	215
		22 Ekim 2009, Perşembe, 2.Paralel Oturum, 14:00-15:15	
17	2A1	Konaklama İşletmelerinde ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi: Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma ve Sonuçları Öğr. Gör. Tolga Gök, Prof. Dr. M. Şerif Şimşek	227
18	2A2	Çok Boyutlu Performans Değerleme Sistemlerinin Seyahat Acentalarında Uygulanabilirliğine Yönelik Bir İnceleme: Etstur Örneği Yrd. Doç. Dr. İzzet Kılınç, Y. Doç. Dr. Lütfi Atay	241

19	2A3	Konaklama İşletmelerinde Yönetimin Örgütsel Yaratıcılık Üzerindeki Etkisinin Çoklu Uyum Analizi İle Belirlenmesi Doç. Dr. Murat Gümüş, Öğr. Gör. Bahattin Hamarat, Neslihan Kan	251
20	2A4	Konaklama İşletmelerinde Etik İklim ve İş Tatmini İlişkisi Yrd. Doç. Dr. Aydın Çevrigen , Aras. Gör. Engin Üngüren	273
21	2B1	Çekimyeri İmajı ve Çekimyeri Sadakati: Kuşadası Örneği Yrd. Doç. Dr. Ülker Çolakoğlu ,Hakan Atay, Mehmet Aşık	285
22	2B2	Turistik Destinasyonların Yaşam Süreleri: Turistik Ürün Yaşam Dönemi Modeli ve Kuşadası Örneği Yılmaz Akgündüz, Araş Gör. Gürkan Akdağ	295
23	2B3	Destinasyon Yönetimi Nasıl Yapılma(ma)lıdır; Kuşadası Örneği Y. Doç. Dr. Osman N. Özdoğan, Y.Doç.Dr.Şenol Çavuş	307
24	2B4	Destinasyon Pazarlamasında Örgütlenme: İzmir Örneği Övünç Bardakoğlu, Aras. Gör. Tuğba Pala	319
25	2C1	Korunan Alanlarda Eko-turizm ve Çevresel Etkileri Yrd. Doç. Dr. Nazan Kuter	331
26	2C2	Küresel Isınmanın Turizm Üzerindeki Etkileri Yrd.Doç. Dr. Nazan Kuter, Arş. Gör. Hasan Emre Ünal	341
27	2C3	Ekoturizmde Yerel Halkın Önemi Uzm Emrah Yalçınalp, Doç. Dr. Mustafa Var	351
28	2C4	Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Eko-turizmin İşlevsel Önemi Prof. Dr. Aytuğ Akesen	365
29	2D1	Turizm Endüstrisinde Ekonomik Sızıntı: Nedenleri, Boyutları, Azaltılabilirliği İçin Öneriler Yrd. Doç. Dr. Mustafa Boz	375
30	2D2	Türkiye Ekonomisinde Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma Yalçın Arslantürk, Zeynel Abidin Özdemir	387
31	2D3	Türkiye’de Kış Turizmi ve Bölge Ekonomisine Etkileri Ece Kaya, Prof. Dr. İrfan Arıkan	397

32	2D4	Turizm Sektörü İçin Yeni Bir Pazarlama Perspektifi: Gerilla Pazarlama Öğr. Gör. Ayhan Ece, Öğr. Gör. Gül Nihan Güven, Öğr. Gör. Feyza Taşkın	409
22 Ekim 2009, Perşembe, 3.Paralel Oturum, 16:45-18:00			
33	3A1	İş-Aile Yaşam Çatışmasının Yöneticiler Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Otel İşletmelerinde Bir Araştırma: Adana İli Örneği Y. Doç.Dr.Fatma Nur İplik, Ö.Gör.Sibel Çınar Oguz	421
34	3A2	Otel İşletmelerinde Çalışan Personelin Alternatif Vardiya Planlamasına Yönelik Bir Çalışma Öğr. Gör. Gonca Manap Davras	433
35	3A3	Otel Çalışanlarının İş Tatmini ve İşte Kalma Niyetine Etkisi Bakımından Kurumsal Sosyal Sorumluluk Osman Çalışkan	449
36	3A4	Önbüro Çalışanlarının Bilişsel Düşünme Stilleri Profili Açısından İncelenmesi Dr. Ebru Tarcan İçigen	465
37	3B1	Kıyı Turizmi Kapsamında Kuzey Sakarya Bölgesinin Değerlendirilmesi Öğr. Gör. İsmail Bilgiçli	481
38	3B2	Termal Turizm Açısından Kozaklı İlçesi'nin Rekabetçilik Analizi Doç. Dr. Kurtuluş Karamustafa, Yrd. Doç. Dr. Şevki Ulama, Arş Gör. Emre Erbaş	495
39	3B3	Turizm Destinasyonu Olarak Edirne'nin Marka Bileşenlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma Yrd.Doç.Dr. Emel Gönenç Güler	515
40	3B4	Kırsal Turizm; Turizme Entegrasyonu ve Bursa-Cumalıkızık Örneği Öğr. Gör.Nazife Küçükaslan, Seher Muğla, Y.Doç.Dr. E.Muhsin Doğan, Prof. Dr.İbrahim Ak, Prof. Dr. Faik Kantar, Y.Doç.Dr.N. Nimet Korkmaz	529
41	3C1	Sürdürülebilir Çiftlik Turizmi İçin Stratejik Planlama Önerileri Dr. Hande (Mimaroglu) Ozgen	541
42	3C2	Tarım – Turizm İlişkisi ve Bir Alternatif Turizm Ürünü Olarak Türkiye’de Tarım Turizmi Onur İçöz, Prof. Dr. İge Pınar	555

43	3C3	Ekomüze: Rethymno Kouretia Odos-Girit Örneği Doç. Dr. Rıdvan Yurtseven, Öğr. Gör. Mustafa Doğan	579
44	3C4	Eko-turizm mi Eko-terörizm mi? Yrd. Doç. Dr. Ferah G.Özkök, Araş. Gör. Ömer Çoban	591
45	3D1	Turizm Sektöründe Meslek Etiği: Öğrencilerin Algılamaları Üzerine Bir Araştırma Prof. Dr. Serafettin Sevim, Y. Doç. Dr. Ömer Zafer Güven, Öğr. Gör. Elif Tuba Beydilli	603
46	3D2	Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmada Önemi: İspir İlçesi Örneği Öğr. Gör. Dr. Ertuğrul Güreşçi	617
47	3D3	Kitle Turizmi ve Sosyo-Kültürel Değişim. Alanya Örneği Dr. Mehmet Han Ergüven	629
48	3D4	Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Fethiye’de Evlilik Turizmi Üzerine Bir Alan Araştırması Okut. Cengiz Gök, Y. Doç. Dr. Yaşar Sarı	637
23 Ekim 2009, Cuma, 4.Paralel Oturum, 09:30-10:15			
49	4A1	Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Çalışan İşgörenlerin Tükenmişlik Sendromu Prof. Dr. Yüksel Öztürk, Arş. Gör. Özlem Altunöz	651
50	4A2	İşgörenlerin İş Tatminini ve Motivasyonu Etkileyen Faktörlerin İlişkisini Belirlemeye Yönelik İstanbul’ daki 3 Yıldızlı Otel İşletmelerinde Yapılan Bir Araştırma Y. Doç.Dr.Ali Talip Akpınar, Öğr.Gör. Ekrem Özdemir	663
51	4A3	Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Çalışan Mutfak Personelinin İş Doyumu, Yaşam Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi Arş. Gör. Aylin Aktaş Alan, Dr. Ebru Tarcan İçigen	677
52	4B1	Mersin’e İnanç Turizmi Kapsamında Gelen Yabancıların Ziyaretlerinden Duydukları Tatmin Düzeylerine Göre Pazar Bölgelerine Ayrılması Prof. Dr. A. Celil Çakıcı, Öğr. Gör. Ebru Şaman	693
53	4B2	Eskişehir-Yazılıkaya Vadisi Hafta Sonu Kültür ve Doğa Gezisi Bir Paket Tur Önerisi Yrd. Doç. Dr. Yasar Sarı, Cihan Secilmis	705

54	4B3	Erzurum İli Turizm Kümelenme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma Prof. Dr. Muhsin Halis, Öğr. Gör. Erkan Güneş	725
55	4C1	İMKB Antalya Endeksinde (XSANT) Yer Alan Turizm İşletmelerinin Mali Tablolarının Oranlar Yolu İle İncelenmesi: 2002-2008 Yrd. Doç. Dr. Burcu Demirel Utku	749
56	4C2	Türkiye’nin Turizm Gelirleri İle İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Turizm Endeksi Arasındaki Fiyat İlişkisinin Araştırılması Y. Doç.Dr.Ercan Özen, Yrd.Doç.Dr. Ramazan Arslan	757
57	4C3	Otel İşletmelerinde Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Sistemi Uygulaması Y. Doç. Dr.Burhanettin Zengin, Arş Gör.Lütfi M.Şen	765
58	4D1	Ulusal Turizm Stratejisi (2023) ve Eylem Planı (2007- 2013) Üzerine Bir Analiz Öğr.Gör.Yeşim Kalyon, Dr. Levent Kalyon	783
59	4D2	Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılaması: Alaçatı Örneği Y. Doç. Dr. Burhanettin Zengin, Mustafa C. Altunel	795
60	4D3	Türkiye Turizm Sektörü İçin SWOT Analizi ve Strateji Belirleme Araş. Gör. Yavuz Özdemir, Tufan Demirel, Nihan Demirel	811
23 Ekim 2009, Cuma, 5.Paralel Oturum, 10:30-11:45			
61	5A1	3-4-5 Yıldızlı Otellerde Psikolojik Kontrat Uygulaması ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Mersin Örneği Öğr. Gör. Hatice İpek	819
62	5A2	Örgüt İkliminin Mersin İli Seyahat Acentaları Çalışanlarının Sapkın Davranış Gösterme Eğilimleri Üzerindeki Etkisi Y. Doç. Dr. Ebru Günlü, Beril Dönmez	831
63	5A3	İş Değerlerinin İKY Süreçleri Kapsamındaki Rolü: Sakarya Otelleri Üzerine Nitel Bir Araştırma Y.Doç. Dr. Oğuz Türkay, Sultan Çoban	853
64	5A4	Otel Genel Müdürlerinin Yönetsel Sorunları: Bir Alan Araştırması ve Sonuçları Doç. Dr. Kemal Birdir, Y. Doç. Dr. Kamil Unur, Ö. Gör.Dr. Sevdâ Sahilli Birdir, Prof. Dr.A.Celil Çakıcı	871

65	5B1	Etkinlik Turizminin Destinasyon Pazarlaması Üzerindeki Etkilerinin Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Olarak İstanbul İlinde Bir Uygulama Y. Doç. Dr. Selma Meydan Uygur, Ars.Gör. Ayşe Çelik	889
66	5B2	Bölgesel Turizm Kalkınmasına Belediyelerin Katkısı: Taşucu Örneği Bel. Bşk. Yaşar Açıkbaş, Öğr. Gör.Tolga Gök, Öğr.Gör. Şamil Şen	907
67	5B3	Turizmde Markalaşma: Çeşme-Alaçatı Örneği Y. Doç. Dr. Uysal Yenipınar	925
68	5B4	Destinasyon Tercihinde Pazarlama Karması Bileşenlerinin Rolü: Dalyan Örneği Öğr. Gör. Özgür Özer	939
69	5C1	Türkiye'deki Örgün Turizm Eğitime İlişkin Rakamsal Gelişmelerin Değerlendirilmesi Prof. Dr. Kurban Ünlüönen, Yrd. Doç. Dr. Yasin Boylu	955
70	5C2	Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Kariyer Beklentileri Üzerine Bir Araştırma Yrd. Doç. Dr. Lütfi Buyruk	977
71	5C3	Üniversitelerde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıklarının Belirlenmesi Araş. Gör. Engin Üngüren, Yrd. Doç. Dr. H. Doğan	991
72	5C4	Turizm Eğitimi Açısından Mesleki Çevre Gezileri Yrd. Doç. Dr. Yasin Boylu	1005
73	5D1	Herşey Dahil Sisteminin Konaklama İşletmelerinde Meydana Getirdiği Değişim Beykan Çizel, Rabia Bato Çizel	1011
74	5D2	Dış Kaynak Kullanımı (Outsourcing): Van Bölgesi'nde Bir Araştırma Arş. Gör. Veli Erdiñç Ören, Prof. Dr. Nilüfer Tetik, Öğr. Gör. Hacer Aarslan	1023
75	5D3	Yeni Bir Kavram Olarak Küre-Yerelleşme ve Turizm Arş. Gör. Bilge Çavuşgil, Prof. Dr. Derman Küçükaltan	1037
76	5D4	Bir Termal-Day-Spa Başarı Konsepti Dr. Mehmet Han Ergüven	1051

		23 Ekim 2009, Cuma, 6.Paralel Oturum, 12:00-12:45	
77	6A1	Kadrolu ve Sözleşmeli Olarak Çalışan İşgörenlerin İş Doyumu ve Stres Algılarındaki Farklılıklar: Konaklama İşletmeleri Uygulaması Yrd. Doç. Dr. Nilgün Avcı, Dr. Deniz Küçükusta, Neslihan Yılmazoğlu	1059
78	6A2	Otel İşletmelerinde Örgütsel Bağlılık ve İşgören Performansının İncelenmesi Y. Doç. Dr. Asım Saldamlı, Doç. Dr. Dicle Taşpınar Cengiz	1073
79	6A3	Transformasyonel Liderlik Algısı: Alt ve Orta Kademe Otel Yöneticiler Üzerine Bir Uygulama Yrd. Doç. Dr. Cafer Topaloğlu, Y. Doc. Dr. Umut Avcı	1097
80	6B1	Turizm Destinasyonu Geliştirme: Datça Örneği Prof. Dr. İrfan Arıkan, Y. Doç. Dr. Gökçe Yüksek	1113
81	6B2	Düzce İlinin Turistik Değerlerini Pazarlama Stratejileri Üzerinde Bir Uygulama Öğr. Gör. Emel Faiz, Öğr. Gör. Reyhan Sönmez	1125
82	6B3	Turistik Ürün Çeşitlendirme Aracı Olarak Şarap Turizmi: Çeşme Örneği Araş. Gör. Özay Emre Yıldız, Y. Doç. Dr. Gül Küçükaltan	1141
83	6C1	Turizm Eğitiminde Yeni Uygulamalar ve Nitelik Artışı İçin Öneriler Dr. İlker Özdemir	1157
84	6C2	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Tatmin Düzeylerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Araştırma Prof. Dr. A. Celil Çakıcı, Y. Doç. Dr. Dilek Dönmez, Ruxandra Dinu-Cristea	1169
85	6C3	Yaşam Boyu Öğrenme Çerçevesinde Turizm Sektörü Üzerine Bir Önerme: Sürekli Turizm Eğitimi Öğr. Gör. Hatice İpek, Ceyda M. Ceseroğlu, Dr. Engin Deniz Eriş	1179
86	6D1	İklim Değişikliğinin Turizme Muhtemel Etkilerinin Analizi Prof. Dr. Necdet Hacıoğlu, Arş. Gör. Bayram Şahin, Araş. Gör. G.K. Girgin, Araş. Gör. İ. Giritlioğlu	1191
87	6D2	Küreselleşme ve Uluslar Arası Turizm Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Çeken, Taner Dalgın, Levent Karadağ	1209
88	6D3	Eko-turizm Alanı Olarak Kazdağları ve Darıdere Örneği Araş. Gör. Bayram Şahin, Arş. Gör. Seda Şahin	1219

23 Ekim 2009, Cuma, 7.Paralel Oturum, 13:45-15:00			
89	7A1	Quo Vadis, Homo Academicus? Turizmin Bilim Dalı Olarak Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar Prof. Dr. Mustafa Çakır	1239
90	7A2	Yabancılara Emlak Satışının Turizm İşletmelerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Kuşadası Örneği Mahmut Efendi, Prof. Dr. Orhan İçöz, Ö.Gör.Ahu Yazıcı	1255
91	7A3	Kuşadası Ve Didim Halkının Yabancıların Gayrimenkul Edinmelerinin Turizme Etkilerini Algılaması Y.Doç.Dr.Şenol Çavuş, Y.Doç.Dr.Osman Eralp Çolakoğlu	1265
92	7B1	Profesyonel Turist Rehberleri "Efsane Olgusunu" Tanıtım Malzemesi Olarak Kullanıyor Mu? Araş. Gör. Semra Aktaş, Doç. Dr. Orhan Batman	1287
93	7B2	Türkiye Turizmi İçin Bir Bütünleşik Pazarlama Proje Önerisi : "Tour Key" Y. Doç Dr. Yıldırım Yılmaz	1299
94	7B3	Bozcaada'da Konaklayan Yerli Turistlerin Mekan Aidiyetlerini Belirlemeye Dönük Bir Araştırma Yrd. Doç. Dr. Ferah Özkök, Arş. Gör. Serhat Harman	1307
95	7B4	Bölgesel Kalkınmada Şehir Turizminin Rolü: Balıkesir ve Çanakkale Merkezlerinde Bir Araştırma Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper, Araş. Gör. İbrahim Giritlioğlu Araş. Gör. Göksel K. Girgin, Öğr. Gör. Murat Aksu	1321
96	7C1	İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Uygulamaları Kapsamında Turist Rehberliği Eğitim Programları Arş. Gör. Özlem Köroğlu	1335
97	7C2	Profesyonel Turizm Rehberlerinin Vergilendirilmesi Üzerine İnceleme Y. Doç. Dr. Veli Kargı	1347
98	7C3	Üyelik Müzakereleri Çerçevesinde Turizm Endüstrisini Bekleyen Değişim Süreci ve Turizm Paydaşlarının Bu Sürece Katılımı Yrd. Doç. Dr. Sibel Mehter Aykın, Ö. Gör. Sevcan Yıldız	1359
99	7C4	Otel İşletmelerinde Ziyafet Organizasyonlarının Yeri, Önemi ve Otel İşletmesine Sağladığı Yararlar Uzm. Aslı Albayrak	1369
100	7D1	Türkiye'de Spor Turizmi: Mevcut Durum Değerlendirmesi Y. Doç. Dr.İ.Yalım Özdiñç, Öğr. Gör. Özlem Özdiñç	1379

101	7D2	Kredi Kartlarının Dünyada Ortaya Çıkışı ve Türkiye'ye Gelişinde ve Gelişiminde Turizmin Önemi Dr. Feridun Kaya, Orhan Kandemir, Tolga Ulusoy	1391
102	7D3	Paket Tur Şikayetlerine Yönelik Müşteri E-Şikayetleri Üzerine Bir İçerik Analizi Y. Doç. Dr. Osman Eralp Çolakoğlu, Araş. Gör. Osman Çulha, Araş Gör Ergün Efendi	1401
103	7D4	Mersin'in Türkiye Turizmindeki Yeri ve Önemi Doç. Dr. Ozan Bahar, Öğr. Gör. Meryem Samırkas	1417
23 Ekim 2009, Cuma, 8.Paralel Oturum, 16:30-17:45			
104	8A1	Menü Mühendisliği ve Kalamış Divan Barasserie İncelemesi Y. Doç. Dr. İlhan Bölükoğlu, Oğuz Taşpınar	1429
105	8A2	Otel İşletmelerinde Tedarikçi Seçimi ve Değerlemesi Üzerine Bir Araştırma Prof. Dr. A. Celil Çakıcı, Öğr. Gör. B. Cevdet Çetinsöz	1435
106	8A3	Türkiye'de Pansiyon İşletmeleri Sektöründe Darboğaz, Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çetin Uçar	1445
107	8A4	Sahiplerin Aile İşletmelerinden Tatmin Olma Düzeyleri: Konaklama İşletmeleri Örneği Yrd. Doç. Dr. Fatmagül Çetinel, Y. Doç. Dr. Medet Yolal	1469
108	8B1	Tatil Turizmi Reklamlarında Kadın İmgesi Kullanımı Üzerine Bir Araştırma Öğr. Gör. Murat Aksu, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Köroğlu, Prof. Dr. Cevdet Avcıkurt	1483
109	8B2	Tatil Kararlarında Çocukların Etkisine Göre Antalya'ya Gelen Ailelerin Pazar Bölümlerine Ayırılması Prof. Dr. A. Celil Çakıcı, Öğr. Gör. Vedat İyitoğlu	1495
110	8B3	İnanç Turizmi Merkezlerini Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Profilllerini ve Türkiye Hakkındaki Düşüncelerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma Ö.Gör. Mehmet Kaşlı, Y. Doç.Dr.M. Oğuzhan İlban, Özlem Yıldırım, Meliha Bahar Esenoğlu	1509
111	8B4	Turizm Sektöründe Marka Konumlandırması Y. Doç. Dr. Alev Ebin	1517

112	8C1	Yaz Tatilinden Beklenen Faydalara Göre Turist Pazarının Bölümlendirilmesi: Antalya'da Yapılan Bir Araştırma Dr. Sevda Sahilli Birdir, Prof. Dr. M. Şükrü Akdoğan	1525
113	8C2	Yiyecek-İçecek İşletmelerinde '9 Kalanlı' Menü Fiyat Uygulamalarının Yabancı Turist Algılamalarına Etkisi Prof. Dr. Bahattin Rızaoğlu, Öğr. Gör. Fırat Biçici	1539
114	8C3	Yöresel Turizm Tanıtma Vakıflarının İncelenmesine Yönelik Bir Durum Çalışması Prof. Dr. Celil Çakıcı, Doç. Dr. İsmail Kızılırmak	1553
115	8C4	Konya Bölgesinin Alternatif Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Yerli ve Yabancı Turistlerin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma Yeliz Ulusan, Doç. Dr. Orhan Batman	1567
116	8D1	Özellikli Restoranlarda Standart Reçete Kullanma Eğilimi (İzmir İlindeki Köfteci Restoranları Üzerine Bir Araştırma) Y. Doç. Dr. Murat Doğdubay, Y.Doç.Dr. Yusuf Aymankuy, Arş. Gör. Mehmet Sarıoğlan	1577
117	8D2	Tedavi Turizminin Gelişimine Yönelik Bir Model: İzmir Örneği Aras. Gor. Tuğba Pala, Övünç Bardakoğlu	1585
118	8D3	Kütahya'nın Turizm Yatırımları Açısından Değerlendirilmesi Öğr. Gör. Naci Polat	1595
119	8D4	Mersin Ören Yerlerindeki Çeşmeler ve Anıt Ağaçlar Ayşe Everest	1603

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TURİZME MUHTEMEL ETKİLERİNİN ANALİZİ

Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU

hacioglu@balikesir.edu.tr

Arş. Gör. Göksel Kemal GİRGİN

girgin@balikesir.edu.tr

Balikesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

Arş. Gör. Bayram ŞAHİN

bsahin@balikesir.edu.tr

Arş. Gör. İbrahim GİRİTLİOĞLU

giritlioglu@balikesir.edu.tr

ÖZET

Küresel ısınma ve dolayısıyla iklim değişiklikleri, dünyanın dengesini değiştiren önemli bir coğrafi olaydır ve bu olaydan tüm flora ve fauna etkilenmektedir. Küresel ısınmanın ortaya çıkaracağı iklim değişikliğinin en çok Akdeniz bölgesindeki ülkeleri etkileyeceği belirtilmektedir. Bu etkilerin başında; orman yangınlarının artması, deniz suyu seviyesinin yükselmesi, aşırı sıcak geçecek yaz aylarında yangınların artması ve vahşi yaşamı etkilemesi gelmektedir. Bu saydığımız tehditler bir Akdeniz ülkesi olan ülkemizi ve ülkemiz turizmini etkileyeceği çok açıktır.

Çalışmamızda küresel ısınma ve iklim değişikliğine ilişkin genel açıklamalar, iklim değişikliğinin nedenleri, iklim değişikliğine neden olan gazların sanayi devriminden sonra başlayarak günümüze kadar olan artış oranları, iklim değişikliğinin insan sağlığı, ekosistemler, Türkiye ve Akdeniz Bölgesi başta olmak üzere tüm dünya üzerinde olası etkileri ve turizme yönelik etkilerine değinilmiştir. Ayrıca iklim değişikliğini önlemeye yönelik yapılmış olan önceki araştırmalara da değinilmiştir.

Anahtar sözcükler: İklim değişikliği, Küresel ısınma, İklim değişikliği ve turizm.

GİRİŞ

Turizm ile iklim değişikliği ilişkisinin değerlendirilmesinden önce, iklim değişikliği ve çevre dengesi kavramlarından söz etmekte yarar bulunmaktadır. İklim bir yerde uzun süre devam eden atmosferik olayların ortalamasıdır (Kesim vd., 2007: 463). Başka bir tanımda ise iklim, *“yeryüzünün herhangi bir yerinde uzun yıllar boyunca yaşanan ya da gözlenen tüm hava koşullarının ortalama özelliklerinin yanı sıra, onların oluşma sıklıklarının zamansal dağılımlarının, gözlenen ekstrem (aşırı, uç) değerlerin, şiddetli olayların ve tüm değişkenlik tiplerinin birleşimi”* biçiminde tanımlanmaktadır (Türkeş, 2007: 39). Dünyanın oluşumundan günümüze kadar iklimsel veriler değerlendirildiğinde; iklimin, toprak oluşumundan, canlıların yaşamasına, dünyadaki biyolojik çeşitlilik ve tipinin dağılımı ve bolluğunun belirlenmesine kadar herşeyi etkileyen ana etmen olduğu bilinmektedir. İklimin, yaşadığımız ortamları da önemli ölçüde etkileyen ve ekonomik faaliyetlerimizi destekleyen anahtar bir doğal kaynak olduğu da görülmektedir (Kesim vd., 2007: 463).

İklimler, hava olaylarının oluşumundan günümüze kadar sürekli değişkenlikler göstermiştir. Ancak iklim değişikliğinin yoğunluğu sanayileşme ile birlikte daha da hızlanarak artmıştır. Daha önce doğal olarak gerçekleşen bu

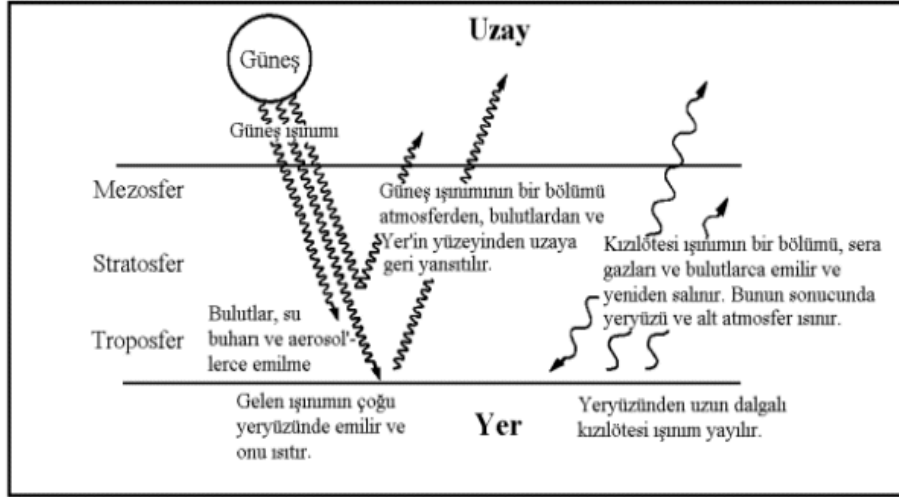
değişim, endüstrileşme ile birlikte insan kaynaklı olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Araştırmalar, eğer insanların etkisi olmasaydı günümüzde meydana gelen 3-4 derecelik sıcaklık artışlarının normal koşullarda yüzyıllar sonra gerçekleşeceğini” göstermektedir. Bu hızlı iklim değişiminin etkisiyle birçok hayvan ve bitki türü yok olmakta, doğanın dengesi bozulmakta ve insanların besin kaynakları da tükenmektedir. Anlaşılabileceği gibi bu hızlı iklim değişikliğinden tüm canlılar olumsuz bir şekilde etkilenmekte ve bu değişime engel olunmadığı takdirde dünyanın geleceği tehlike altına gireceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla çevre sorunları kontrol edilemez bir boyuta ulaşacaktır. Bunun sonucunda da birçok sektör iklim değişikliğinden zarar görecektir ve aynı zamanda da sanayileşmenin, teknolojinin ve rekabetin artmasıyla birlikte çevreye zarar verecektir. İklim değişikliğinin çevreye ve canlı yaşamına zarar vermesi Türkiye için oldukça önemli bir yere sahip olan turizm sektörünü oldukça fazla bir şekilde etkileyecektir.

KÜRESEL ISINMA VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Geçmiş dönem iklim değişimlerinin bütünüyle doğal nedenlerden kaynaklanmış olduğu; günümüz ve yakın geçmişteki iklim değişimlerinde ise, muhtemelen geri dönüşümü olmayan insan etkinliklerinin payının büyük olduğu söylenebilir. Daha çok insan etkinlikleri sonucu meydana geldiği ileri sürülen kısa aralıklı iklim değişimleri günümüz “küresel ısınma” olgusuyla ilgili konulardır (Nişancı, 2007: 85). Küresel ısınmayla birlikte, buzullar erimekte, kutup ayıları ölmekte, böcekler çoğalmakta, arılar kaybolmakta ve insanlar susuzlukla mücadele etmekte, (Aksoy, 2007: 37) bir bütün olarak doğanın dengesi bozulmaktadır.

Sanayi devrimi ile beraber atmosferde birikmeye başlayan başta CO₂ (Carbon Dioxide) olmak üzere, diğer sera gazlarının (metan-CH₄, azot oksit-N₂O ve flora kloro karbonlar-CFC₅, vb) yerden verilen uzun dalgalı ışınları tutması nedeniyle ortalama yüzey sıcaklıklarında belirgin bir artma eğilimi gözlenmektedir. Nitekim son yüzyılda küresel sıcaklıkta 0,8C°'lik bir artış olmuştur (Öztürk, 2002: 51).

Güneşten gelen dalgalı radyasyonun bir kısmı doğrudan atmosfer tarafından uzaya verilirken, bir kısmı da yeryüzü tarafından emilir. Isınan yeryüzünden salınan uzun dalgalı radyasyonun önemli bir bölümü tekrar atmosfer tarafından emilir. Atmosferdeki gazların kısa dalgalı güneş ışınlarına karşı çok geçirgen, yeryüzünden verilen uzun dalgalı radyasyona karşı ise, biriken sera gazları nedeniyle daha az geçirgen olması sonucunda, yere yakın kısımların beklenenden daha fazla ısınması olayına atmosferin sera etkisi denilmektedir (Şekil1) (Öztürk, 2002: 53).

Şekil 1 – Sera Etkisinin Oluşumu

Kaynak: <http://www.halksagligi.org/dokuman/index.php>

Sera etkisi, zamanla atmosferin yıllık ortalama sıcaklığını arttırmaya başlamış ve bu artış halen devam etmektedir. Isınan atmosfer tüm dünyayı çepçevre sarmış olduğu için de bu ısınmaya küresel ısınma denilmektedir (Çınar, 2007: 149).

Sera gazı üretimini arttıran insan aktiviteleri; her gün 10 milyon tondan fazla petrol, 12 milyon ton kömür, 7 milyon m³ doğal gaz tüketerek enerji üretimi ve 800 milyon motorlu araç, fabrika ve iş makineleri ile enerji tüketimi, ilaveten yağmur ormanları yerine şeker kamışı ve soya ekimi ve 80 milyon ton metan gazı üreten büyük baş hayvancılık olarak sıralanabilir (Gürer, 2007: 18).

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 3. değerlendirme raporunda kullanılan iklim modellerine göre 2050 yılında Türkiye'deki sıcaklık değişiminin sadece sera gazları dikkate alındığında 1 – 3°C artacağı, sera gazları ile birlikte sülfat ve kurum parçacıkları da modele eklendiğinde sıcaklık artışının 1 – 2°C arasında olacağı öngörülmüştür.

Küresel ısınma ile ilgili tanımlar ve bulgulardan sonra iklim değişikliği ise, "iklimin ortalama durumunda ya da onun değişkenliğinde onlarca yıl ya da daha uzun yıllar boyunca süren istatistiksel olarak anlamlı değişimler" olarak tanımlanabilir (Türkeş, 2007: 39). İklim değişimi, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde ise şu şekilde tanımlanmıştır: "karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik" (Samur, 2007: 142).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİ ve İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE KARŞI YAPILAN ÇALIŞMALAR

Küresel ısınma probleminin ortaya çıkmasıyla birlikte dünya üzerinde ciddi felaketler de yaşanmaya başlamıştır. Nitekim günümüzde en büyük global çevresel sorun olarak karşımıza çıkan iklim değişikliği de, dünya üzerinde canlı yaşamını tehdit eden en önemli faktör olarak görülmektedir (Karakaya ve Özçağ, <http://www.econturk.org>). İklim değişikliği ile beraber, deniz seviyelerinin yükselmesi, orman yangınlarının artması, su kaynaklarının ve hijyenin bozulması gibi problemlerin artması beklenmektedir (Perry, 2000).

İklim değişikliğinin genel kabul görmüş tahmini etkileri ve bu etkilerin ortaya çıkma olasılıkları ise tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. İklim Değişikliğinin Olası Etkileri

Etki	Olma İhtimali
İklim ya da havadaki değişme	Muhtemel
Çok soğuk günlerdeki azalma	Neredeyse Kaçınılmaz
Sıcaklık derecelerindeki artış	Neredeyse Kaçınılmaz
Daha geç sezonluk donma ve daha erken çözümlenin başlaması	Neredeyse Kaçınılmaz
Çok sıcak günlerin ve sıcak dalgaların artması	Çok Muhtemel
Deniz seviyesindeki artış	Neredeyse Kaçınılmaz
Şiddetli yağış olaylarındaki artış	Çok Muhtemel
Bazı bölgelerde kuraklık durumlarındaki artış	Muhtemel
Sezonluk yağışlarda ve su baskınlarında değişme	Muhtemel
Kasırğa şiddetinde artış	Muhtemel
Soğuk sezondaki artan rüzgarlar ve tsunami ile beraber fırtınalarda yoğun artış	Muhtemel

Kaynak: Koetse ve Rietveld, 2009: 207.

İklim değişikliğinin belirtilen bu olası etkilerine ilave olarak, rakamlarla iklim değişikliğini kanıtlayan belirtiler aşağıda açıklanmaktadır.

İklim Değişikliğinin Etkileri

Birleşmiş Milletlerin (BM) 2000 Nisan ayında yayımladığı bir raporda dünyadaki küresel iklim değişiminin tahribatı değerlendirilmekte ve bazı bilimsel bulgular özetle şöyle sıralanmaktadır (Kadioğlu, 2007: 253):

1. Sulak alanların yaklaşık olarak yarısı son 100 yıl içinde yok olmuştur.
2. Baraj ve diğer su yapıları dünyadaki nehirlerin % 60'ını bozmuş ve dünyadaki tatlı su balıklarının %20'si kaybolmuştur.

3. Ormanların yarısı tüketilmiş ve halen tropikal ormanlar alarm veren bir hızla yok edilmeye devam edilmektedir. Ağaç türlerinin % 9'u yok olma riski altındadır.

4. Balıkçı filoları, denizlerin yerine koyabileceğinden çok daha fazla balık avlamaktadır. Bunun sonucu olarak, balık alanlarının % 70'i aşırı avlanmaya maruz kalmaktadır.

5. Son 50 yılda tarım alanlarının 2/3'ü erozyon ile yoksullaşmış ve ormanların 1/3'ü de tarım alanına dönüştürülmüştür.

İklim değişikliği ile ilgili belirtilen bu bulguların dışında, iklim değişikliğine karşı herhangi bir önlem alınmadığı takdirde bazı önemli etkileri de olacaktır. Bunların en önemlileri şunlardır;

Buzulların Erimesi

Antarktika Kıtası dünya ikliminin soğutucu birimidir. Bilim adamları son 50 yılda Antarktika buzullarının yüzde 87'sinin, 600 metre kadar gerilediğini belirlemiştir. Gerileme son beş yılda daha da hızlanmıştır (Satur, 2007: 142). İspanyada 1980'de 27 olan buzul sayısı bugün 13'e düşmüştür. Peru'da Ant dağlarında Kori kalis buzulu 1963-1978 yıllarında yılda 4m. kadar geri çekilirken 1995'te bu geri çekilme hızı 30 m.ye ulaşmıştır (Aksay vd., 2005: 36).

Denizlerin Yükselmesi

Buzulların eriyip geri çekilmesi ve buzul tabakalarının parçalanması sonucunda deniz seviyeleri yükselmektedir. Deniz seviyesinin 1 metre yükselmesiyle Uruguay'ın %0.05 i, Mısır'ın %1 i, Hollanda'nın %6 sı ve Bangladeş'in %17.5 inin sular altında kalacağı tahmin edilmektedir. Deniz suyu seviyesinin 1,5 metreye ulaşması durumunda ise milyonlarca kişinin evsiz kalabileceği tahmin edilmektedir (Satur, 2007: 142). İngiliz Guardian gazetesinin haberine göre, Grönland ve Antarktika'da yapılan son araştırmaların sonuçları, buzul erimelerinin kaçınılmaz olduğu sonucunu ortaya konulmuştur (Hürriyet, 2007).

Sıcaklık Değişiklikleri ve Eğilimleri

Uzun süreli sıcaklık değişikliklerini ve eğilimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan yeni çalışmalara ve sıcaklık gözlem dizilerinin 2003 yılını da içerecek şekilde güncellendiği çalışmalara göre, özellikle ilkbahar ve yaz mevsimi minimum (gece en düşük) hava sıcaklıkları, Türkiye'nin pek çok kentinde istatistiksel ve klimatolojik açıdan önemli bir ısınma eğilimi göstermektedir (İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu, 2004: 2). İklim değişikliği ile beraber Avrupa'da sıcaklık artışlarının tespitine yönelik ise bazı araştırmalar yapılmıştır. 1976-1999 yılları arasında yapılan bir araştırma sonucunda Nisan-Eylül aylarında sıcaklıkların 0.48 derece arttığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra,

yapılan bir çok araştırma da Akdeniz Bölgesi'nde de sıcaklıklarda artış eğilimi olduğu da tespit edilmiştir (Bartolini vd., 2008: 1751).

Aşırı Hava Olayları (Sel, Fırtına, Hortum, Kasırga)

İklim değişikliği ile aşırı hava olaylarının büyüklüğü ve sıklığının etkileneceği düşünülmektedir. Doğal afetlerin tüm dünyada artacağı beklenmektedir. Bir sigorta şirketinin yaptığı araştırmada doğal afet sayısının son 10 yılda 1960 yılına oranla 3 kat arttığı belirlenmiştir. Doğal afetlerden etkilenen kişi sayısı da artmaktadır. Bunun nedenleri; Kentlerde yaşayan kişi sayısı ve kentlerdeki mülkiyet sayısının artması, yüksek riskli alanlarda yerleşim bölgeleri kurulması (ovalar, kıyı şeridi vb.), çevre koşullarında değişiklikler olmasıdır (ormansızlaşma gibi) (Tekbaş vd., www.halksagligi.org).

Havadaki kirleticilere karşı hassas olan narin kuş türlerinin azalması

Günümüzde de hızla yok olan narin kuş türleri de atmosferin kimyasal bileşimin iyice bozulduğunu göstermektedir. Örneğin, sadece İngiltere'de son 25 yılda 22 milyon çift kuşun, 17 milyon çifti yok olduğu hesaplanmaktadır (Kadioğlu, 2007: 254).

İnsan sağlığına etkileri

Çevre, iklim değişikliği, insanlardan doğrudan hastalık nedeni olabilir, hastalıklara kolaylık sağlayabilir, hastalıkların seyrini ağırlaştırabilir ya da hastalıkların yayılmasına neden olabilir (Akdur, 2005: 27). Kirli hava, yani içinde karbondioksit, karbon partikülü, karbonmonoksit, ozon, kükürtdioksit, doymamış hidrokarbon, aldehit ve kanserojen madde taşıyan hava solunum yollarını etkileyerek doğrudan insan sağlığını tehdit etmektedir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 107). Akademik araştırmalarla tespit edilmemiş olsa da son yıllarda değişik virüsler (Sars virüsü, kuş gribi, domuz gribi vs.) tarafından insan sağlığının tehdit edilir hale gelmiş olması iklim değişikliklerinin bir nedeni olarak gösterilebilir

İklim Değişikliğine Karşı Yapılan Çalışmalar

İklim değişikliklerinin bazı sınırlamaları ve düzenlemeleri gerekli kılmasıyla birlikte, enerji-ekonomi-çevre dünya genelinde ele alınarak çeşitli modeller, yaklaşımlar ve zorunluluklar ortaya çıkmıştır. Bu itibarla, Rio de Jenario ve Kyoto'da düzenlenen toplantılarla, atmosfere verilen emisyon ve çevre kirliliğine ilişkin düzenlemeler ve zorunluluklar getirilmiştir (Doğan, 2005: 62). Bu süreçte atılan ilk önemli adım, 1988 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Meteoroloji Örgütü'nün desteğiyle kurulan "Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)"dir. Bu panel, insan kaynaklı iklim değişikliğinin anlaşılması konusuna ilişkin çeşitli bilimsel bilgilerin oluşturulmasını amaçlamaktadır.

Haziran 1992'de Rio'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açılan ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS)'nin amacı; atmosferdeki sera gazı birikimlerini, insanın iklim sistemi üzerindeki tehlikeli etkilerini önleyecek bir düzeyde durdurma. Sözleşme iki eke sahiptir. Ek I'de pazar ekonomisine geçmiş Doğu Avrupa ve Eski Sovyet ülkeleri ile OECD üyesi ülkeler bulunmakta, Ek II'de ise sadece OECD üyesi ülkeler yer almaktadır. Ek I ülkeleri, küresel ısınmanın önlenmesi amacıyla sera gazları emisyonlarını azaltıcı politikalar uygulamak ve 2000 yılına kadar toplam sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine çekmekle yükümlü kılınmışlardır. Ek II ülkeleri ise, Ek I'de belirtilmiş olan yükümlülükler ilaveten, Ek I'de dışındaki gelişmekte olan ülkelere, iklim değişikliğinin önlenmesi konusunda finansal ve teknolojik destek sağlamakla yükümlü kılınmışlardır (Karakaya ve Özçağ, <http://www.econturk.org>).

2001 yılında Fas'ın Marakeş kentinde gerçekleştirilen 7.Taraflar Konferansı'nda, Türkiye'nin Sözleşme'nin Ek-II listesinden çıkarılması ve "özgün koşulları dikkate alınarak" diğer ülkelerden farklı bir konumda Ek-I listesinde yer alması kabul edilmiştir (Doğan, 2005: 71).

İklim değişikliğinin önlenmesi sürecinde Kyoto Protokolü'ne önem kazandıran en önemli unsur, söz konusu protokolün sera gazı emisyonlarının azaltımına ilişkin çeşitli hedefler göstermiş olması ve bu azaltımın gerçekleştirilmesinde kullanılacak çeşitli esneklik mekanizmaları getirmiş olmasıdır. Protokolde, Ek I'e dahil olan ülkelerin, sera gazı emisyonlarını 2008-2012 bütçe döneminde 1990 seviyelerinin %5 altına indirmeleri öngörülmüştür. Bu hedef, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bağlamında, iklim değişikliğini önlemeye yönelik atılan en büyük adım olarak görülmektedir (Karakaya ve Özçağ, <http://www.econturk.org>).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TURİZME ETKİLERİ

Turizm, çevre ve iklim ile yakından ilişkili bir sektördür (Dwyer vd., 2009: 65; Hamilton vd., 2005: 253; Koenig-Lewis ve Bischoff, 2005: 203). Doğal çevre ve iklim koşulları, bir turizm destinasyonunun devamlılığını ve çekiciliğini sürdürebilmesinden oldukça önem arz etmektedir (Dwyer vd., 2009: 65).

İklim değişikliği, başta turizm olmak üzere, enerji, inşaat, tarım ve sigortacılık sektörleri ve hükümetler üzerinde de beklenmedik olumsuz etkiler doğuracağı tahmin edilmektedir (Changnon ve Changnon, 2005: 187; Hoffman vd., 2009: 256). Ancak iklim değişikliğinden en fazla etkilenen sektör olarak turizm sektörü gösterilmektedir (Farajzadeh ve Matzarakis, 2009: 1; Gössling vd., 2005). Bu yüzden destinasyonlarda iklim değişikliğine karşı kapsamlı bir

devlet ve sektör müdahalesine ihtiyaç duyulmaktadır (Dwyer ve Edwards, 2009: 332).

Dünya'daki tüm gelirlerin % 10'u turizmden elde edilmektedir. İklim değişikliği belki bu turist harcamalarını azaltmayacak ama harcamaların yapıldığı ülkeleri değiştirebilecektir (Berrittella vd., 2006: 913). Çünkü iklim, turizm destinasyonunun çok önemli bir rol oynamaktadır. Turistler tatillerini geçirirken güneşlenmeyi sevmekte ancak çok fazla sıcaklığı da istememekteler. Bu sebeple iklim değişikliği turist varışlarında değişikliğe sebep olabilecektir. Çünkü, şimdiki popüler turistik destinasyonlar daha sıcak olabilecek ve mevcut soğuk destinasyonların popülerliğinde artış olabilecektir (Berrittella vd., 2006: 913).

Turizm, iklim değişikliğinin önemli rol oynayacağı bazı doğal tehlike ve afetlerle karşı karşıyadır (Ör. Deprem, tsunami, sel baskını ve taşkınlar, kuraklık ve kasırga gibi). Ayrıca yapılan bu çalışmada iklim değişikliğinin meydana getireceği öngörülen deniz seviyesi artışlarının kıyı bölgelerdeki ülkeleri ve ada ülkeleri olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerinde iklim değişikliğine karşı alınacak önlemlerde, finans, teknoloji ve altyapı eksikliği sebebiyle de etkisiz kalacaklarına dikkat çekilmiştir (Becken, 2005: 381). İklim değişikliğine karşı önlem alınmadığı takdirde, insan sağlığının bundan olumsuz yönde etkileneneceği, ölümlere ve hastalıklara sebep olabileceği de belirtilmiştir (Bartolini vd., 2008: 1758).

İklim değişikliği, global dünya toplumları için son dönemlerin en önemli konusu olarak bilim adamları ve hükümetlerinin büyük çoğunluğu tarafından kabul gören ve üzerinde durulan gelişmelerin başında gelmektedir. Turizm gelişimi ise, bu değişikliklerden doğrudan ya da dolaylı olarak, hem iklim hem de ortaya çıkan doğal çevre değişiklikleri ile etki altında kalmaktadır (Şahin ve Bilim, 2007). Turizm endüstrisi ise, iklime bağlı gelişmelere en hassas hizmet sektörü kolu görünümündedir (Berrittella vd., 2006). İklim direk olarak turizmi üretmez ancak turizmin gelişmesini kolaylaştırır ve belirli açık hava turistik faaliyetlere ve rekreasyonel aktiviteler (yürüyüş, rafting, golf, avlanma, balık tutma ve tırmanma gibi) için gerekli koşullara temel oluşturmaktadır (Martin, 2005: 576).

Türkiye'de yaz turizmi en gelişmiş turizm çeşididir. Kış, kültür ve konferans turizmi çok gelişmemiştir. Bu nedenle Türk turizmi daha çok artan hava sıcaklığı ve yükselen deniz su seviyelerinden etkilenebilecektir. Örneğin (Kadıoğlu, 2007: 343);

- Isınmayla birlikte kışları kar yağışlarının yerini yağmurlar alabilir. Daha az kar yağışı ve/veya çabuk erimeden dolayı da, kış spor

merkezlerinden daha kısa sürelerde yararlanabilir ya da hiç kullanılmayabilirler.

- Diğer Akdeniz ülkeleri gibi Türkiye için de büyük sorun, deniz seviyesindeki yükselmeler olacaktır. Turistik plajlar ve yat limanları yükselen deniz suyu ile kullanılamaz hale gelebilir.
- Zengin kuzey ülkeleri daha sıcak hava şartlarına sahip olunca, Türkiye gibi sıcak ülkelere daha az seyahat edebileceklerdir.
- Ayrıca artan hava sıcaklıkları yaz aylarında nem ile birleşince daha yüksek bunaltmacılığa neden olabileceği için sağlık sorunları olan yaşlı turistlerin sayısında azalmalar olabilecektir.

Önceki Araştırmalar

Hamilton vd. (2005), iklim değişikliği nedeniyle, turistik talepler ovalık ya da deniz seviyesine yakın bölgelerden, daha yüksek ve yayla alanlarına kayacak, bununla birlikte kutup bölgelerine yakın alanlara hem ilgi artacak hem de kutup bölgelerindeki potansiyel turistlerin evlerinde kalmalarına, dolayısıyla kutup insanların uluslararası turizm hareketlerine daha az katılmalarına sebep olacağını ifade etmişlerdir (Hamilton vd., 2005).

Berrittella vd. (2006) yaptıkları çalışmada, iklim değişikliğinin turist taleplerinde yer değişikliklerine sebep olacağını ve bu yüzden bölgesel ekonomilerin bundan olumsuz yönde etkileneceğini belirtmişlerdir. Ayrıca sağlık açısından da istenmeyen durumların artacağı da ifade etmişlerdir (Berrittella vd., 2006: 913).

Brandenburg vd. (2007), yaptıkları çalışmada, iklim ile seyahat kararları arasında ilişki olduğunu ifade ederken, yapılan çalışmaların çoğunda, iklim değişikliğinin turistlerin talep ettikleri destinasyonlarda değişikliklere sebep olacağı ifade edilmektedir (Ör., Berrittella vd., 2006; Becken, 2005; Cho, 2009; Dwyer vd., 2009; Dwyer ve Edwards, 2009; Farajzadeh ve Matzarakis, 2009: 1; hamilton vd., 2005).

Falk (2009), yaptığı çalışmada iklim değişikliğinden kayak merkezlerinin etkileneceğini ifade etmiştir. Çünkü iklim değişikliği ile birlikte artan sıcaklıklarla kar yağışlarının da azalacağı beklenmekte ve dolayısıyla bu etki direk olarak kayak merkezlerini etkileyecektir (Falk, 2009: 1).

Hamilton vd. (2005) yaptıkları çalışmada, iklim değişikliği etkilerinin bir destinasyonun rakiplerine göre konumunu nasıl değiştirdiği konusunun da önemli olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, iklim değişikliği ile birlikte eğer İsviçre sahip olduğu kar yağışının yarısını kaybederse diğer Avrupa kayak destinasyonlarının yağışın tamamını kaybedebileceği ve bunun sonucunda İsviçre, Avrupa'da tek doğal kara sahip yeri olarak avantaj elde edebileceği çalışmada belirtilmiştir. Bununla birlikte, İsviçre, İskoçya, Avusturya Alpler ve

Kanada'daki kış sporu aktivitelerinin yapıldığı turizm sezonu uzunluğunun da iklim değişikliği sebebiyle etkileneceği ifade edilmiştir (Hamilton vd., 2005: 253). Artan sıcaklıklarla beraber iklim değişikliğinden en çok etkilenecek kayak merkezleri ve kış turizminin yapıldığı bölgeler olacağı tahmin edilmektedir (Hamilton vd., 2007: 2113; Hartley ve Keables, 1998: 281; Hoffmann, vd., 2009: 256).

İklim değişikliği, turizmle ilişkili işletmelerin finansal açıdan devamlılığını tehdit etmekte ve turist aktiviteleri üzerinde etkileri olduğu yine başka bir çalışmada belirtilmiştir (Harrison vd., 1999: 203).

İklim Değişikliğinin Turizme Olumlu Olarak Nitelendirilebilecek Etkileri

Hızlı iklim değişikliği, belirtildiği gibi insanlığın zararına. Ancak nasıl savaşların teknolojinin bu denli hızlı gelişmesine katkısı oluyor ise, aynı şekilde turizm de iklim değişikliğinden bazı yönleri ile olumlu etkilenebilmektedir. Özellikle iklim değişikliğini tartışmak üzere yapılan toplantılar bir turizm hareketidir. Son birkaç yılda, ulusal ve uluslararası düzeyde bu konuda yapılan toplantıların sayısının artmış olması da bunun bir göstergesidir (Kesim vd., 2007: 465). Artan bu toplantılar da toplantının yapılacağı yere olan seyahatlerde, bu yerdeki konaklamalarda ve diğer turizm faaliyetlerinde (yeme-içme, eğlence, vb.) artışa neden olmaktadır.

İklim değişikliğinin diğer bir olumlu etkisi ise, yüksek hava ve deniz suyu dereceleri daha uzun bir turizm sezonunu destekleyebilir. Eğer yaz mevsimi çok sıcak olursa bahar ve sonbahar ayları büyük yaz holü haline gelebilir ve ölü turizm sezonu ortadan kalkabilir. Yüksel sıcaklıklarda talebin düşmesini önlemek için çeşitli sanat festivalleri, bot yarışları, yiyecek ve içecek aktiviteleri gibi sportif ve kültürel etkinlikler düzenlenebilir (Perry, 2000: 5).

İklim değişikliği ile oluşan bazı değişimlerin, kısa süreçte turizmde yeniliklere olanak sağlayabileceği de düşünülmektedir (Kesim vd., 2007: 465). İklim değişikliği ile birlikte soğuk destinasyonların daha sıcak olması ile daha cazip hale gelecektir (Hamilton ve Tol, <http://www.fnu.zmaw.de>). Örneğin, soğuk olarak bilinen özellikle Karadeniz kıyılarının deniz mevsimi uzayacak, Akdeniz kadar Karadeniz kıyısı da tercih edilebilecektir. Ayrıca yeni oluşacak doğal değişimlere bağlı olarak bilimsel vb. eğilimler artacak farklı bir turizm hareketliliği başlayacaktır. Örneğin, doğal varlıklarını koruyabilen, yayla ve milli parklar gibi alanlara ilgi zamanla daha da artacak, turizm gelişmeleri bu yönde de hız kazanacaktır (Kesim vd., 2007: 465).

İklim Değişikliğinin Turizme Olumsuz Etkileri

Dünya Turizm Örgütüne (2001) göre, kıyıların bozulması, kıyıda faaliyet gösteren turistik işletmeler için büyük dezavantajlar yaratacaktır. Dolayısıyla, konaklama ve diğer işletmeler için de iklim değişikliği sonucu sahillerin

bozulması hem hammadde hem de ekonomik kayıplar yaratacaktır (Philips ve Jones, 2006).

İklim değişikliklerinin kısa süreçte turizmde olumlu etki yapacağı düşünülse de, doğal çevre ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri belirlendikçe turizm de olumsuz etkilenecektir. İklimdeki hızlı değişiklikler (sıcaklığın artması) turizmi besleyen çevreyi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakacağından birçok turizm çeşidi de tehdit altına girecektir. Turizmin gelişmesindeki önemli bir unsur doğal çekiciliktir. Doğal çekicilik, nadir olma ve ilgi uyandırma ile özdeşleşmektedir. İlginin düzeyini ulaşılabilirlik ve güvenli olması doğrudan etkilemektedir. Bu koşullar altında yapılmakta olan turizm çeşitleri; deniz turizmi, kış turizmi, sağlık turizmi (ılıca, kaplıca, vb.), yayla turizmi, dağ turizmi, spor turizmi (kış sporları, golf, atlı doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, tırmanma, rüzgar sörfü, su altı dalış, sportif balıkçılık, rafting, vb.), mağara turizmi, kamp ve karavan turizmi, yaban hayatı inceleme (kuş gözlemciliği, bitki inceleme, vb.) sıralanabilmektedir (Kesim vd., 2007: 465).

İklim değişikliği ile birlikte şiddetli hava olaylarının (seller, kuraklık, vd) gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bunların, insan sağlığını tehlikeye düşürmek ve ekosistemlere zarar vermek gibi etkileri turizm ile ilişkili olan negatif etkileridir (Nicholls, 2004: 239). Mevsimsel sıcaklıkların değişmesi özellikle kış turizmini olumsuz etkileyecek ısınan havanın bölgedeki karı eritmesi ya kış sezonunu kısaltacak ya da orada kış sporlarının yapılmasına olanak vermeyecektir. Daha ileri boyutlarda hızlı iklim değişiklikleri, deniz suyunun üst tabakalarının ısınmasına neden olacak, deniz suyu ısındıkça kasırgalar, tayfunlar ve tropik siklonlar dünyanın bazı bölgelerinde şiddetini arttıracaktır. Bunun sonucunda bazı alanlar su yetersizliğinden ya da ortalama deniz seviyesindeki artışların yol açtığı baskınlar nedeniyle oturulmaz hale gelebilecektir. Buna bağlı olarak da kıyı kentleri ve turizm merkezleri değişecektir (Kesim vd., 2007: 465).

Dünya ısındıkça, canlılar hızlı değişime uyum sağlamakta zorlanacak, birçok bitki türü tükenecek, iklim değişimi ve insan müdahalesi ile birlikte dünyanın akciğerleri ormanlar hızla tükenecektir. Bu etkenler, bitki ve hayvan varlığının yok olmasına neden olacağından, gözlem amaçlı turizm çeşitleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Ekvatordan tropik iklimlerin yayılması öncelikle ılıman kuşaklara sıtma, ansefaliti ve böceklerin neden olduğu diğer hastalıkların yayılmasına neden olacak, tropik cilt hastalıkları şu an ılıman bir iklime sahip pek çok bölgeye dağılabilecektir. Bunun sonucunda hastalıkların yaygınlaştığı bölgelere turizm talebi olumsuz etkilenecektir. Anlaşıldığı üzere, iklim değişiklikleri günümüz dünyasında büyük fiziksel değişikliğe neden olacağı için turizm dengeleri tamamen değişecek ve birçok turizm çeşidi yok

olacaktır (Kesim vd., 2007: 466). Giles ve Perry (1998)'den aktaran Perry'ye göre; 1995 yılında UK'daki olağan dışı yazın etkisi ile Akdeniz bölgesinde yüksek sezonda (yaz sezonunda) paket tatillere olan taleplerde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Bu, iklimdeki tehlikenin, Akdeniz bölgesinde yüksek turizm sezonunda tatil destinasyonları arasındaki rekabeti etkileyebileceğini göstermektedir (Perry, 2000: 5).

Kuzey Avrupa'da yüksek ısı dereceleri nedeniyle buralarda turizm aktivitelerin artmasına, ancak bunun yanında, Kuzey Avrupalı turistlerin yaz tatillerini kendi ülkelerinde geçirmeleriyle beraber denizaşırı ülkelere olan seyahatleri azaltacaktır (Perry, 2000).

Geçen 30 yılda, Güney İspanya ve Portekiz'de bahar mevsiminde yağışlar azalmıştır ve yağmur sezonu daha erken biterken, kurak sezon daha erken ortaya çıkmaya başlamıştır. Nicholls ve Hoozemans (1996)'dan aktaran Perry'ye göre, Akdeniz'deki 162 ada, kuraklık nedeniyle 10km² büyümüşlerdir (Perry, 2000: 4).

Artan ısı dalgaları beraberinde orman yangınlarını getirmektedir. Bu ısı dalgalarıyla birlikte, birçok turist otel odalarından dışarıya çıkmamayı tercih etmektedir. Hastanelere ve acil servislere sıcak nedeniyle gelenlerde ve tatillerini kısa kesip ülkelerine dönen turist sayılarında artış görülmektedir (Perry, 2000: 5).

Ayrıca iklim değişikliği toplam turist sayısını da azaltacaktır, çünkü uluslar arası turizm talebi, tatillerini kendi ülkelerinde geçirmek isteyen Almanlardan ve İngilizlerden oluşmaktadır. İklim değişikliğinin sebep olacağı sıcaklık artışıyla, kendi ülkelerindeki sıcaklık dereceleri artacak, İngiliz ve Alman turistlerde tatillerini kendi ülkelerinde geçireceklerdir (Hamilton ve Tol, <http://www.fnu.zmaw.de>).

SONUÇ

Sanayi devriminden bahsedilirken hep bu devrimin olumlu yanlarından bahsedilmektedir. Sanayi devrimin teknoloji ve ekonomi boyutunun yanı sıra çevre boyutu pek fazla dikkate alınmamaktadır. Hâlbuki plansız bir şekilde ilerleyen sanayileşme, getirilerinden çok dünyamıza ve çevremize zarar vermektedir. Eğer sanayileşme plansız bir şekilde ilerlemeye devam ederse ve çevreye duyarlı bir hale getirilmezse, önlemler alınmazsa, ortaya çıkacak olan küresel ısınma ve iklimlerde ortaya çıkacak olan değişimler karşısında bütün gayretler boşa gidecektir. Küresel ısınma ve ortaya çıkan iklim değişikliği meydana gelen savaşlardan bile dünyamızı daha fazla etkilemektedir. İklim değişikliği sadece turizm açısından değil dünyanın geleceği açısından da oldukça fazla öneme sahip ve bir an önce önlem alınması gereken bir konudur.

Tüm ülkeler ekonomik kaygılarını bir yana bırakmalı, dünyanın geleceği açısından bu konuya yaklaşmalı ve üzerlerine düşen görevleri eksiksiz yerine getirmelidir. Aksi halde dünyamızın yaşanılmayacak bir duruma gelmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin tüm dünyayı tehdit eden en önemli unsuru, sıcaklıklardaki artış ile beraber buzullar erimeye başlaması ve buzulların erimesiyle beraber denizlerin ve okyanusların seviyesindeki yükselişlerdir. Deniz seviyelerindeki artış ile beraber kıyı şeridinde yer alan bölgelerdeki yerleşim yerleri büyük bir tehdit altındadır. Önlem alınmadığı takdirde buralardaki evlerin sular altında kalma tehlikesi vardır.

İklim değişikliğinin sebep olabileceği muhtemel olan diğer önemli etkilerde sıcaklık artışları ile ortaya çıkacak kuraklık ve bunun sebep olacağı canlı türlerinin yok olmasıdır. Sıcaklık artışıyla birlikte birçok canlı türü yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu da ekosistem üzerinde geri dönüşmeyecek sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Sıcaklık artışının sebep olacağı tahmin edilen ve ekosistemlere zarar vereceği başka bir etken de meydana gelecek orman yangınlarıdır. Ormanlar bilindiği gibi içerisinde birçok canlı yaşamı barındıran ve dünyamızın en önemli oksijen kaynaklarından biridir. Dünyadaki ormanların azalmasıyla da birlikte buralardaki yaşam alanları ortadan kalkacaktır ve iklim değişikliğini yavaşlatan unsur olan ormanların azalmasıyla birlikte küresel ısınma ve iklim değişikliği hızlı bir şekilde artmaya devam edecektir.

Turizm açısından küresel ısınma ve ortaya çıkacak iklim değişikliği incelendiğinde ise; Akdeniz bölgesindeki ülkelerin ve dolayısıyla bu bölgede yer alan Türkiye'nin bu değişikliklerden en fazla etkileneceği tahmin edilmektedir. Turizm sezonunu uzatma, yazın serin olan bölgelerdeki iklimin daha ılık geçmesi gibi olumlu etkileri olsa da iklim değişikliğine önlem alınmadığı takdirde ileriki yıllarda sadece Akdeniz bölgesindeki turizmi değil tüm dünya canlı yaşamını ve turizmini etkileyecektir. Bu etkilerin başında ise; daha önce belirtildiği gibi artan sıcaklıkların ve buzulların erimesinin sebep olacağı orman yangınları ve kıyı bölgelerde su taşkını riskleri gelmektedir. Orman yangını tehdidinin olduğu turistik yerlerde, turistler yaşamlarını riske atmamak için bu bölgelere olan taleplerinin başka turistik bölgelere yönelteceklerdir. Aynı şekilde deniz seviyesinde olan ve su baskınlarına karşı önlem alınmayan turistik yerleşim merkezlerine olan turistik talepte azalmaya başlayacaktır.

Sıcaklık artışı ile birlikte zaten sıcak olan ve küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkisiyle daha da ısınacak olan Akdeniz Bölgesi ve Türkiye'de, yaz aylarında dayanılmayacak hava sıcaklıkları ortaya çıkacaktır. Türkiye'ye

gelen turist profilinin de orta yaş ve üçüncü yaş turist grupları olduğu düşünüldüğünde bu sıcaklıklara dayanamayacak olan bu kişiler tatillerini daha ılık olan turistik yerlerde geçirmeyi tercih edeceklerdir. Dolayısıyla Türkiye'ye olan turizm talebi iklim değişikliği ile beraber azalmaya başlayacaktır. Avrupa'dan gelen turistler ise yaz aylarında iklim değişikliği ile beraber daha sıcak olması ile birlikte tatillerini kendi ülkelerinde ve çevre yerlerde geçirmeyi tercih edecekleri tahmin edilmektedir. Türkiye'ye olan turizm hareketlerinin büyük bir kısmının Avrupa ülkelerinden geldiği düşünüldüğünde, Türkiye'ye yönelik olan turizm talebinin de yine azalacağı tahmin edilmektedir.

Zaten küresel ekonomik krizin etkisi ile tatil kararlarında ve tatil yeri seçiminde çok hassas davranan özellikle uluslar arası seyahate çıkan turistler, küresel iklim değişikliği nedeniyle mevcut destinasyonları tercih etmeyeceklerdir. Uzun vadeli turizm politikalarında öngörülme bu durum yatırımların heba olmasına yol açacaktır.

Bunun yanı sıra turizm işletmeleri de küresel ısınma ve iklim değişiklikleri ile ilgili önlemleri kendi bünyelerinde almalı, lokal organizasyonlar ile etkiyi nötralize edici tedbirler almalıdırlar. İşletmeler özellikle doğanın dengesini bozucu yatırımlardan kaçınmalı, eko uygulamalarla çevrenin korunmasını desteklemelidir. Şüphesiz küresel ısınmanın olumsuz etkilerinden en çok zarar görecektirler başında turizm sektörü gelmektedir. Bu bağlamda zararların azaltılması için alınacak önlemlerin takipçisi, denetçisi, uygulayıcısı ise öncelikle turizm işletmeleri olmalıdır. Gerekirse bu konu ile ilgili olarak yerel ve ulusal yönetimlere baskı kurmalı ve bu alanda önlemler alınması için teşvik etmelidirler.

Görüldüğü gibi iklim değişikliğinin, Türkiye başta olmak üzere tüm Akdeniz bölgesinde yer alan turistik destinasyonlarına yönelik talebini azaltacağı açık bir şekilde görülmektedir. Türkiye'ye yönelik turizm talebinin azalmaması için yapılması gereken, orman yangını ve su baskını riski olan turistik yerlerde mutlaka bunlara karşı önlem alınması ve turistlerin kendilerini güvende hissetmesi sağlanmalıdır. Ayrıca buralardaki canlı yaşamı da koruma altına alınmalıdır. Bu önlemler alınsa dahi yaz aylarındaki aşırı sıcaklar nedeniyle Türkiye'ye gelmekten vazgeçen turistler olacaktır. Bu nedenle de Türkiye de turizmi 12 aya yayma çalışmaları hızlandırılmalıdır. Daha ılık gelecek kış aylarında turistlere, deniz, kum, güneş üçlüsünün haricinde yeni turizm çeşitleri (kültürel turizm, spor turizmi, avcılık, golf turizmi, sağlık-termal turizmi) sunulmalıdır ve yeni turizm talepleri oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdur, R. (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumu”, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aksay, C. S., Ketenoglu, O. ve Kurt, L. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 25.
- Aksoy, Ö. (2007). Küresel Tehdit ve Anların Gizemli Kayboluşları, *Gezgin (Nilüfer Turizm) Dergisi*, 40.
- Bartolini, G., Morabito, M., Crisci, A., Grifoni, D., Torrigiani, T., Petralli, M., Maracchi, G. ve Orlandini, S. (2008). Recent Trends in Tuscany (Italy) Summer Temperature and Indices of Extremes, *International Journal of Climatology*, 28: 1751-1760.
- Becken, S. (2005). Harmonising Climate Change Adaptation and Mitigation: The Case of Tourist Resorts in Fiji, *Global Environmental Change*, 15: 381-393.
- Berrittella, M., Bigano, A., Roson, R. ve Tol, R. S. J. (2006). A General Equilibrium Analysis of Climate Change Impacts on Tourism, *Tourism Management*, 27: 913-924.
- Brandenburg, C., Matzarakis, A. ve Arnberger, A. (2007). Weather and Cycling – a First Approach to the Effects of Weather Conditions on Cycling, *Meteorological Applications*, 14: 61-67.
- Changnon, S. A. ve Changnon, D. (2005). Lessons From the Unusual Impacts of an Abnormal Winter in the USA, *Meteorological Applications*, 12: 187-191.
- Cho, V. (2009). A Study on the Temporal Dynamics of Tourism Demand in the Asia Pacific Region, *International Journal of Tourism Research*, 11: 1-21.
- Çınar, M. A. (2007). Canlı Hayatın En Büyük Sorunu Olan İklim Değişikliği ve Çözüm Yolları, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Doğan, S. (2005). Türkiye’nin Küresel İklim Değişikliğinde Rolü ve Önleyici Küresel Çabaya Katılım Girişimleri, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (2).
- Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C. ve Scott, N. (2009). Destination and Enterprise Management for a Tourism Future, *Tourism Management*, 30: 63-74.
- Dwyer, L. ve Edwards, D. (2009). Tourism Product and Service Innovation to Avoid ‘Strategic Drift’, *International Journal of Tourism Research*, 11: 321-335.
- Falk, M. (2009). Are Multi-Resort Ski Conglomerates More Efficient?, *Managerial and Decision Economics*, 1-10.
- Farajzadeh, H. ve Matzarakis, A. (2009). Quantification of Climate for Tourism in the Northwest of Iran, *Meteorological Applications*, 1-11.
- Gössling, S., Peeters, P., Ceron, J. P., Dubois, G., Patterson, T. ve Richardson, R. B. (2005). The Eco-Efficiency of Tourism, *Ecological Economics*, 54: 417-434.
- Gürer, İ. (2007). Küresel Isınma, Türkiye’nin Su Kaynakları, Olası Etkileşim, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Hamilton, J. M. ve Tol, R. S.J, “The Impact of Climate Change On Tourism and Recreation”, <http://www.fnu.zmaw.de/fileadmin/fnu-files/publication/working-papers/tourlitrev.pdf>, Erişim Tarihi: 19.07.2009.
- Hamilton, J. M., Madison, D. J. ve Tol, R. S. J. (2005). Climate Change and International Tourism: A Simulation Study, *Global Environmental Change*, 15: 253-266.

- Hamilton, L. C., Brown, C. ve Keim, B. D. (2007). Ski Areas, Weather and Climate: Time Series Models for New England Case Studies, *International Journal of Climatology*, 27: 2113-2124.
- Harrison, S. J., Winterbottom, S. J. ve Sheppard, C. (1999). The Potential Effects of Climate Change on the Scottish Tourist Industry, *Tourism Management*, 20: 203-211.
- Hartley, S. ve Keables, M. J. (1998). Synoptic Associations of Winter Climate and Snowfall Variability in New England, USA, 1950-1992, *International Journal of Climatology*, 18: 281-298.
- Hoffmann, V. H., Sprengel, D. C., Ziegler, A., Kolb, M. ve Abegg, B. (2009). Determinants of Corporate Adaptation to Climate Change in Winter Tourism: An Econometric Analysis, *Global Environmental Change*, 19: 256-264.
- Hürriyet Gazetesi, <http://www.hurriyet.com.tr/yasam/5983569.asp?m=1&gid=112&srid=3429&oid=8>, Erişim Tarihi: 20.06.2009.
- İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu. (2004). İklim Değişikliğinin Etkilerinin Araştırılması Çalışma Grubu Raporu, Ankara.
- Kadioğlu, M. (2007). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye”, İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Karakaya, E. ve Özçağ, M. “İklim Değişikliği ve Kyoto Protokolü Çerçevesinde Türkiye Cumhuriyetlerin Durumu”, <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/alatoo.pdf>, Erişim Tarihi: 20.06.2009.
- Keleş, R. ve Can, H. (2005). Çevre Politikası, Ankara: İmge Kitapevi, Ankara.
- Kesim, G. A., Çimen, H. ve Altanlar, A. (2007). İklim Değişiminin Turizm ve Çevre İle Etkileşimi, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Koenig-Lewis, N. ve Bischoff, E. E. (2005). Seasonality Research: The State of the Art, *International Journal of Tourism Research*, 7: 201-219.
- Koetse, M. J. ve Rietveld, P. (2009). The Impact of Climate Change and Weather on Transport: An Overview of Empirical Findings, *Transportation Research Part D*, 14: 205-221.
- Martin, B. G. (2005). Weather, Climate and Tourism: A Geographical Perspective, *Annals of Tourism Research*, 32 (3).
- Nicholls, S. (2004). Climate Change and Tourism, *Annals of Tourism Research*, 31 (1).
- Nişancı, A. (2007). İklim Değişikliği, Küresel Isınma Ve Sonuçları, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Öztürk, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye’ye Olası Etkileri, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1.
- Perry, A. (2000) Impacts of Climate Change on Tourism in the Mediterranean: Adaptive Responses, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=235082, Erişim Tarihi: 08.06.2009.
- Philips, M. R. ve Jones, A. L. (2006). Erosion And Tourism Infrastructure In The Coastal Zone: Problems, Consequences And Management, *Tourism Management*, 27.
- Samur, H. (2007). Küresel İklim Değişikliği: Fırsatlar ve Tehditler, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.

- Şahin, N. ve Bilim, Y. (2007). İklim Değişiklikleri ve Turizm Talebine Etkileri: Türk Turizminde Yeni Eğilimler ve Stratejiler, I. Ulusal Türkiye Turizmi Kongresi Bildiri Kitabı, Karasu.
- Tekbaş, Ö. F., Vaizoğlu, S. A., Oğur, R. ve Güler, Ç. (2005). Küresel Isınma, İklim Değişikliği ve Sağlık Etkileri, www.halksagligi.org/dokuman/index.php?action=downloadfile&filename=iklimdegisikligivesaglik.pdf, Erişim Tarihi: 20.06.2009.
- Türkeş, M. (2007). Küresel İklim Değişikliği Nedir? Temel Kavramlar, Nedenleri, Gözlenen ve Öngörülen Değişiklikler, 1. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul.